

Dragutin FELETAR

ZLATARI I SPLAVARI NA DRAVI

1. KAKO SE ISPIRE ZLATO — Bliskajo se već kak dogo, /po zelenom našem logo/ Mura i Dravica, /međimorska vodica. /Kak se ne bi bliskale, /da su pone zlata,/ zlatnim zrnjem ne zna se, /štera je bol bogata. Tu melini so drveni, na Muri i Dravi, (plavaju čoni tu i tam,) marljivi su nam zlatari.

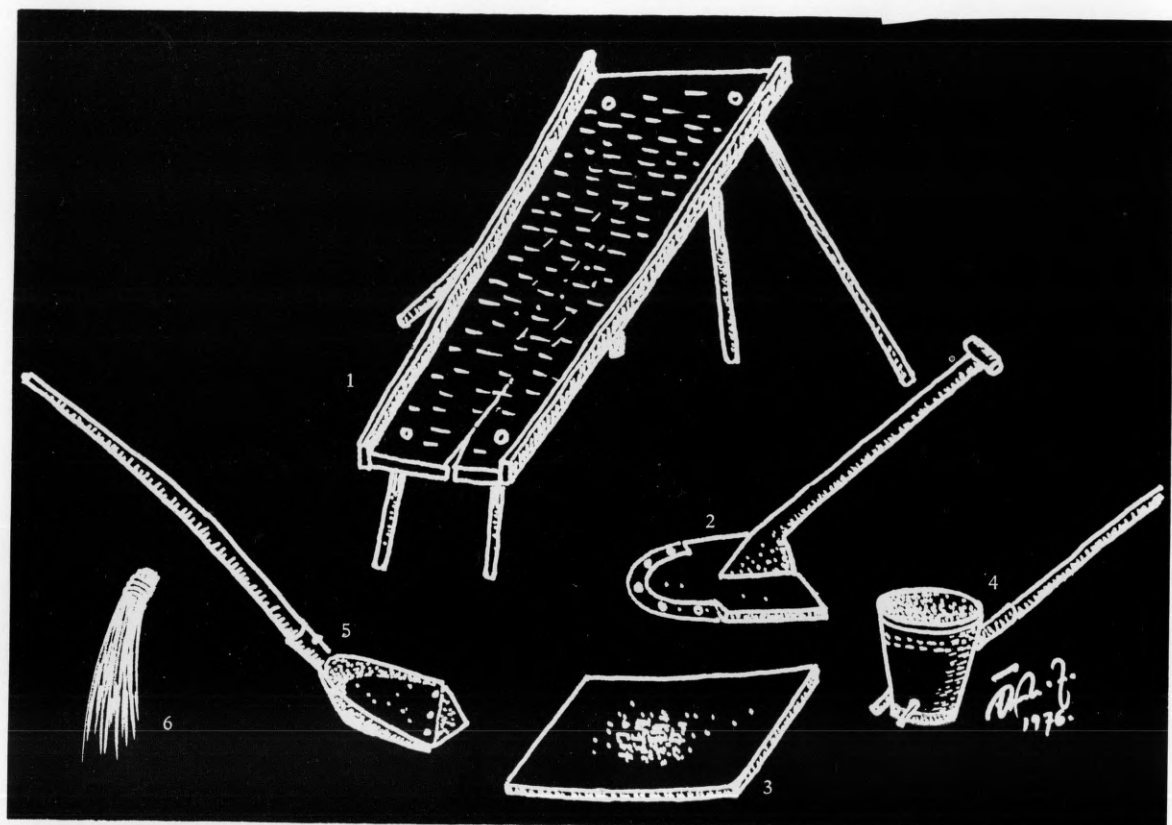
Tako je u svojoj kajkavskoj pjesmici »Bliskajo se već kak dogo« doživio ispiranje zlata na Dravi i Muri pokojni čakovečki pjesnik Stjepan Lajner. Tako eto, zlato se ne nalazi samo u dolini Yukona na dalekoj Aljasci, basnoslovnim rudnicima zlata kod Johannesburga ili na hladnim visoravnima Verhojanskih planina. Ono leži tu na dohvata naših ruku — među sitnim

zrncima šljunka i pijeska na srednjem toku Drave i donjoj Muri. Netko je slikovito izračunao: u pet vagona šljunka nalazi se dvije stotine grama zlata! Drava i Mura stoljećima su veliki prijatelji obalnom stanovništvu, iako svojim hirovitim poplavama počesto »navraćaju« i u njihove domove. Stari riječni zanati, poput šajkaštva, mlinars-

tva, ribarstva, brodarstva, splavarstva i zlatarstva, udarili su pečat gospodarskoj i društvenoj povijesti pri-rječnih naselja, a osobito u hidrogafskom čvoru Mure i Drave (Marija na Muri, Kotoriba, Donji Vidovec, Donja Dubrava, Podravska Selnica, Mali Bukovec, Veliki Otok, Legrad, Torčec, Drnje, Botovo).

Svakodnevni život zlatara bio je pun romantike pustolova, ali u isto vrijeme prožet i brigama naporene svakodnevice. Na put se odlazilo obično u grupama po nekoliko čamaca. Kolona čamaca krstarila je i do četrdesetak kilometara uzvodno i nizvodno Dravom i Murom i vraćala se u selo s malim ali skupocjenim grumenima zlata. Kako, dakle, ispirati te primamljive

Zlatarski alat: 1. Velika deska, 2. Lopata gledaljka, 3. Mala deska, 4. Žajtar, 5. Lopata metaljka i 6. Metlica od vrbovine (crtež: Josip Fluksi)

bljeskave ljuskice plemenite kovine?

Da bi lakše odgovorili na ovo pitanje, ovog ljeta (točnije, 14. kolovoza 1976. godine) prisustvovali smo zanimljivoj demonstraciji ispiranja zlata kod Donjeg Vidovca u Međimurju, nekadašnjoj »metropoli« dravskih zlatara. Na prodinjini (sprudu) dravskog rukava Jalševca u Pezaku, svoj starinski zlatarski alat, dopremljen ovamo karakterističnim izduženim zlatarskim čonom, opet su upotrebili stari dravski vukovi — zlatari Rudolf Kranjec, Franjo Matulin i Mato Kolenić. No, da bi bolje mogli opisati ovu prastaru tehnologiju, posegnuli smo i za postojećom literaturom o dravskom zlatarstvu.¹ Dakle, počimo redom.

Tehnika odvajanja sićušnih zrnaca zlata od šljunka i pijeska čini se da se nije promijenila skoro ni za dlačku. Na rijeku se odlazi obično u paru, koji čine vođa (ponajčešće i vlasnik opreme ili jednostavno: gazda) i njegov pomoćnik. Ispiralo se od ranog proljeća, pa sve do kasne jeseni, a radovi su se pogotovo intenzivirali u pauzama između poljoprivrednih radova, jer su gotovo svi zlatari u pravilu posjedovali u selu i svoje poljoprivredno gazdinstvo. Prava navala, ako je tako možemo nazvati, na dravske prodinjine vladala je nakon viših vodostaja rijeke i poplava, jer je voda otkrila nove zlatonosne nanose.

Odakle, zapravo zlato, ovdje u dravskim i murskim pijescima? Kišpatić i Tučan o tome pišu: »Zlato nije ni najmanje rijetka kovina. Ima ga po brdinama u kamenju, gdje se u tankim listićima ili žicama provlači na sve strane. Najobičnija ruda, uz koju je

zlato priraslo u kamenju, jeste bjelutak, bijeli kamen. Ako je ovo kamenje, u kojem ima udrobljena zlata, dulje vremena u doticaju s atmosferilijama, tj. za zrakom i kišom, to se ono drobi, a voda ga odnese u potoke i rijeke u obliku razdrobljenog pijeska i usitnjenog mulja. S drobišem otplavi i zlato, te se naslaže gdjekad u dolini ili u koritu rijeke, gdje voda laganije teče. Ovakvo naplavljeno zlato obično se nalazi u sitnim zrnima, listićima ili u prahu, dok su veći komadi ponajviše rijetki.«² Eto, upravo to je i slučaj s našom Dravom i Murom, koje u svojem srednjem, odnosno donjem toku talože zlatonosne nanose. Na Dravi zlato se uglavnom ispiralo od Maribora (doduše, rjeđe) do Virovitice, a na Muri od Radgone do Legrada.³

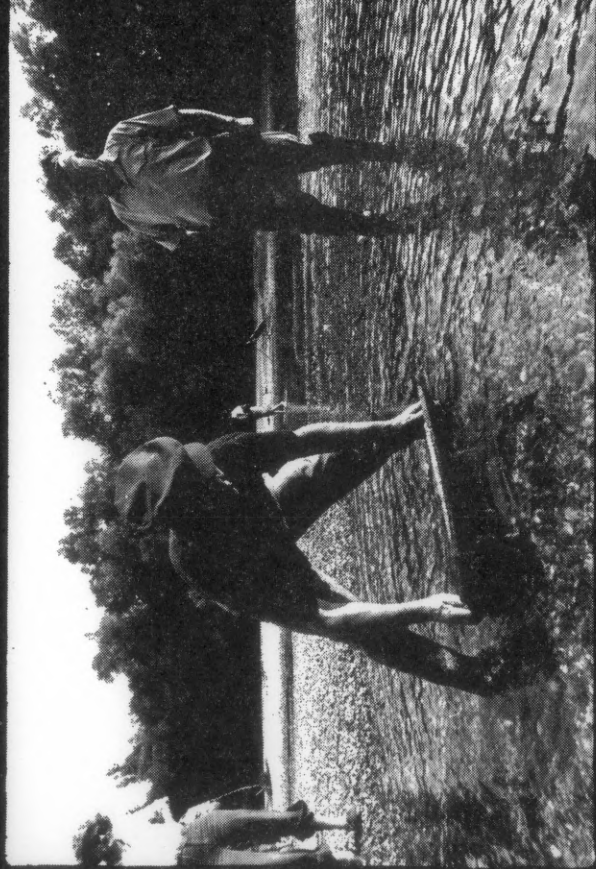
Do dravskih prodinjina, kojih zaista posvuda ima dovoljno, bilo uz obale ili u obliku ada na sredini rijeke, zlatari su dolazili karakterističnim čamcom ili čonom. »Za to im služi čamac dug 6 do 7 metara, a širok svega 70 do 80 centimetara. Za izradu čamca uzima se uvijek jalovo drvo ili topola. Prednji i stražnji dio čamca ravno je odsiječen radi lakšeg pristajanja i izvlačenja na obalu. Dva vesla, za svokg zlatara po jedno, neminovno su inventar te male brodice...«⁴

Iskusno oko vođe primjeti najpogodnije mjesto za ispiranje i čamac pristaje uz prodjinu. Bilo je to obično na početku novog nanosa šljunka, kojeg je netom načela ili pak donijela bujica. Kako kažu iskusni donjovidovečki zlatari, ako je boja šljunka crvenkasta, onda obećava i bolji »ulov« zlata. Ta boja se provjerava lopatom gledanj-

kom, koja se svojim zaoštrenim i okovanim vrhom zavrta u šljunak i otkrije gornji sloj. Zatim se tom lopatom gledanjkom, koja je hrapava i izrađena od kakvog mekanog drveta, zagrabi šljunak i polako se ispere na plicaku rijeke. To se obično radi u hladu, kako bi se lakše zapazila svjetlucava mala zrna ili ljuske na površini lopate. Iskusno oko zlatara ih odmah prebroji: ukoliko ih ima oko deset ispiranje će biti dosta mršavo, a ako ih ima više od dvadeset ili recimo čak četrdeset, onda se na tom mjestu svakako stalo i iz čamca je istovaren sav potreban alat za ispiranje. Mi smo prilikom navedene demonstracije kod Donjeg Vidovca nabrojili na gledanjki više od dvadeset zrna. Moram priznati, bili smo malo uzbuđeni pred tim svjetlucavim ljuskama, sjećajući se djetinjskih oduševljenja knjiških opisa raznih »zlatnih groznica« s divljeg zapada ili sjevera. No, takve groznice u čitavoj povijesti ispiranja zlata na Dravi nije bilo. To je ovdje mukotran i dugotrajan posao, koji je njegovim sudionicima osiguravao tek bijednu koru kruha.

Nakon provjeravanja nalaza lopatom gledanjkom, postavlja se glavni pribor za ispiranje zlata. To je prije svega glavna deska, koja je izrađena od jagnjedova drveta, dužina joj je oko 170, a širina od 70 centimetara. Ona se na prodinjini, tik uz plicak, postavi u kosí položaj — dakle, zadnje dvije noge su joj duže od prednjih. Zatim jedan od zlatara (to je obično pomoćnik, a u toku dana se i izmjenjuju) grabi šljunak lopatom metanikom i stavlja je na gornji dio velike deske. Lopata metanika je srazmjerno velikih dimenzija, zašiljena i

okovana na vrhu, kako bi se lakše mogao zahvatiti šljunak. Drugi zlatar grabi vodu posebnom limenom posudom na dugom štapu, koja se zove žajtar. Ona je u obliku lijevka, s otvorom sa strane koji se po potrebi može i zatvoriti (zaštopati). Žajtarom se na šljunak, koji je nabačen na veliku desku, nalijeva voda i tako se sva krupnija zrna ispiru dolje, a ispod deske formiraju se karakteristični zlatarski kupiči šljunka, kojih je nekad bilo na stotine, pa i tisuće, razbacanih po dravskim produjinama.

Kada se nabacaju dva takva kupa, dakle oko kubik šljunka, na velikoj deski ostane crni i crveni sitni pijesak, a u njemu, naravno, zrnca zlata. Onda se velika deska okrene u kosi položaj, postavi se nad mirnu vodu i sada otvorenim žajtarom polako polijeva vodom, te se tako cijeli sadržaj ispere na jednu manju desku ili ispiraću. Ta deska također je izrađena od mekanog drveta, malo je udubljena u sredini i manje hrapava od velike deske. Dimenzije su joj obično 50 puta 40 centimetara. Da bi taj posao precacivanja sitnog pijeska sa zlatom s velike deske na malu desku ili ispiraću tekao brže, koristi se i posebna metlica kojom se na tri maha sadržaj mete prema dolje. Tada, kada je pijesak ispran na ispiraću (koja je, usput budi rečeno, gotovo uvijek vlažna, pa prema tome i tamne boje da se lakše vidi zlato), slijedi najstručniji dio ispiranja zlata. Naime, zlatar zaista mora biti vješt u vladanju daskom ispiračom da bi njihajući daskom u mirnoj vodi isprao sitni pijesak, ali da mu ne pobjegne usput niti jedno sitno zrnce zlata!

Nakon tog posla, koji zlatar obavlja do koljena u vodi i nagnut nad desku ispiraću, ostane zajedno na daski samo sitni crni mulj i sićušne pahuljice zlata. Taj se sadržaj zatim istrese na neku čistu limenu kutijicu (koja ne smije biti zardala) ili u kakav porculanski tanjir. Ostatak posla obavlja se uglavnom kod kuće. Iz posude se živom (živo srebro) skuplja zlato: obično na jedan gram zlata dolazi gram žive. Takvi grumenčići se zatim stavljaju u domaće platno, dio žive se fizički istiskuje stezanjem i tiskanjem s posebnom malom drvenom lopaticom. Ostali dio žive se ispari zagrijavanjem ispod posude, a tako dobiveno dravsko zlato formira se u

male grumenčice, za koje stručni izrađivači nakita kažu da pripada među najkvalitetnije na svijetu! Naravno, dravski zlatari imaju i primitivne vagice ručne izrade za vaganje zlata, a i sitne utege pravili su sami tako da su u krumpiru najprije izrezali oblik utežića, a zatim u tu rupicu nalijali olovo. Točnu mjeru tih »gvihtov« znali su samo oni koji su ih i izradili! Dobiveni komadić zlata obično su zvali »frugica«, a za mjeru su upotrebljavali razne izraze i količine, tako da ih je običan laik teško razumio.⁵

Ispiranje zlata je mukotran i težak posao. Računa se da su dva zlatara (jedan par) dnevno znali prebaciti preko deske i po dvadeset kubika šljunka što zaista imponira (to je 20 metenja ili 40 ispiranja). Prosječno se dnevno ispiralo od tri do pet grama zlata, a ako se ta zarada podijeli na dvojicu, onda je ona zaista minimalna, iako se radilo »od zvijezde do zvijezde«. Obično je veći dio zarade odnio vođa ili gazda, a pomoćnik je išao za »treći groš«, a ako su imali ravni dio u opremi i bili pajdaši, onda su ispirali »spolom«, tj. svakome polovica. U ranija vremena, negdje do prvog svjetskog rata, poštovalo se pravilo iskoljčenja, pa je jedan par zlatara mogao nalazište zahatariti (iskolčiti) koliko je želio, dok se u novije doba to pravo više ne poštuje. Svaki ispire gdje želi, pa i u najvećoj blizini drugog zlatarskog para.

Na furu (rutu) išlo se obično po deset dana, pa i po tri tjedna. Često su se čamci vozili i zaprežnim kolima do Ptuja (po dva čamca na jednim kolima), pa se onda spuštalo i ispiralo Dravom do matičnog

Stranica 118:

Ispiranje na velikoj deski (gore lijevo), lopata gledaljka (dolje lijevo), rad s metlicom (gore desno), na velikoj deski već se zrcale zrnca zlata (u sredini desno), ispiranje šljunka žajtarom (dolje desno)

Stranica 119:

Ispiranje zlata na mali deski (gore lijevo), vaganje zlata n amalnoj vagi, (gore desno), ispiranje sadržaja s velike na malu desku (dolje lijevo), ovo zrno zlata ima oko osam grama (dolje desno) (Sve fotografije uz ovaj članak: Vladimir Kostjuk)

sela na sutoku Mure u Dravu. Spavalo se pod šatorom izrađenom od domaćeg platna, koje je bilo napeto drvenim prutovima (locnima). Šator se postavio na niže, često i iskopano mjesto, tako da je bilo zaštićeno od vjetera. Prehrana je bila vrlo jednolična, iako je posao zahtijevao izuzetno mnogo kalorija u mišićima. Uglavnom se jeo krumpir, kuhala se i juha (zaftik se pravio na licu mjesta), a na posebne udice i naprave (žinje, lecanjke) lovila se i riba. Domaći kukuruzni kruh bi se narezao na šnite, osušio na suncu, pa je tako mogao duže biti otporan na kvarenje. Sobom se nosila i prosena kaša kukuruzno brašno za žgance i slična hrana.

Mukotrpnim radom skupljeno zlato prodavalo se obično seoskim prekupcima zlata u Donjem Vidovcu i Donjoj Dubravi, koji su za taj posao imali i posebne dozvole od države. U vrijeme Austro-Ugarske monarhije zlato se nosilo i u banke u Prelogu, Koprivnici, Ludbregu, Čakovcu ili mađarskoj Nagykaniszi, dok je bilo i dosta švercera. Slična situacija bila je i između dva rata, dok je nakon oslobođenja zlato otkupljivala uglavnom posebno osnovana Zlatoispirračka i zemljoradnička zadruža s. o. j. u Donjem Vidovcu. Naravno, prije rata glavnu zaradu vukli su prodavači zlata, a me sami zlatari s Drave i Mure.

Računa se da se ovaj način tehnologije ispiranja zlata, koji smo opisali, nije stoljećima mijenjao. Čak i alat je ostao isti, jedino je u novije doba bilo više lopata s okovanim vrškovima, lakše se dolazilo do dobrih žajtara, a zlatari su imali i suvremenije (tvornički izrađene) vagice. U davna vremena je alat me-

đimurskih i podravskih zlatara vjerojatno bio gotovo sav jedino od drveta, a Žarka Kolin piše da su se umjesto deski nekad upotrebljavala i drugačija sredstva za ispiranje, ali da se ne može sa sigurnošću tvrditi da su ih upotrebljavali i naši zlatari. »Jedno od najstarijih sredstava pri ispiranju bile su kudrave ovčje kože, koje su se polagale na rijeku. Dlaka je zaustavljala zlatna zrnca, koja su ljudi zatim vadili. U istu svrhu služila je i volovska koža. Kako su naši međimurski seljaci nekada ispirali zlato nije nam poznato.«⁶

2. KRATKA POVJESNIKA DRAVSKOG I MURSKOG ZLATARSTVA —

Iako je ispiranje zlata na Dravi i Muri zanat star sigurno više od jednog milenijuma, prve sigurne podatke o njemu nalazimo tek u XVII stoljeću. Otkad se zna za ovaj zanat, njime se bave seljaci iz međimurskih sela Marije na Muri, Donje Dubrave i Donjeg Vidovca (gdje je bilo uvijek središte ove djelatnosti), te iz podravskih naseља Legrada, Podravske Selnice i ponešto Ferdinandovca, a u prošlosti možda i Torčeca i Drnja. Šimun Vlahov piše da »seljaci, osobito sirotinja, sela Donjeg Vidovca. Donje Dubrave i Svete Marije ispiraju zlato na Muri i Dravi od Maribora do Pitomače i od Podturna do Donje Dubrave. S kolima se čamci prevoze do Maribora, a odatle prema Pitomači čamci plove niz maticu ispirući zlato na najpogodnijim mjestima.«⁷

Dakle, najstarija pisana vijest o ispiranju zlata na Dravi potječe iz 1670. godine i do nje dolazimo posrednim putem. Kao što je poznato, tada su nakon

urote zrinsko-frankopanske zaplijenjena i sva imanja Zrinskih u Međimurju. Kao što to biva u takvim situacijama, vladodršci su »omastili brk«, pa je iz velibne utvrde čakovečke mnogo blaga otpremljeno u bečki carski dvor i drugdje. Djelomično se sačuvao popis opljačkanih predmeta, pa je tako »kralj Leopold dao iz riznice Petra Zrinskog odnijeti u Beč 41 i pol dukata čistog zlata, ispranog iz rijeke Drave, po čemu vidimo da se ono već tada vadilo. Prvi podaci, koji nam govore o načinu ispiranja, spominju drvenu zlatarsku dasku, koja se održala u svojoj funkciji sve do danas.«⁸

Ispiranje zlata se u ovom kraju razvilo osobito u XVIII i XIX stoljeću, jer su potrebe za ovom plemenitom kovinom rasle, a rastao je uz veliki natalitet i broj nezaposlenih radnih ruku u selima oko hidrografskog čvora Mure i Drave, pa se barem djelomični izlaz kakvog-takvog zapošljavanja tražio i u ovom starom zanatu. U to vrijeme zlatari iz Donjeg Vidovca osnivaju i svoj zaseban Zlatarski ceh, dakle zanatsko udruženje s poznatim pravilima za zaštitu interesa svojih članova. Nažalost, ova pravila zasad još nisu pronađena, pa se vjeruje da su uništena. Da bi unaprijedila ispiranje zlata, carica Marija Terezija, slično kao i za neke druge zanate (svilarstvo, primjerice), izdaje Donjovidovčanima i specijalnu povelju. Ovaj dokument izuzetne vrijednosti primio je tadašnji predsjednik (cehmešter) Zlatarskog ceha Bolta Embriuš, a u povelji je, među ostalim, pisalo i slijedeće: »Ispirajući zlata iz Donjeg Vidovca imaju pravo ispirati zlato na Dravi, Savi i Muri. Za ispiranje mogu

koristiti nesmetano obalu u širini od tri metra.«⁹ Ova povelja, kojom je Donjovidovčanima zagarantirano staro rudarsko pravo ispiranja zlata, izdana je 21. lipnja 1776. godine.¹⁰

S obzirom na doista težak život zlatara, a u nedostatku mogućnosti zapošljavanja u nekim drugim djelatnostima, stanovnici Kotoribe, Donje Dubrave, Legrada, Donjeg Vidovca i drugih sela, početkom ovog stoljeća pa sve tamo do početka drugog svjetskog rata opredjeljuju se za ekonomsku emigraciju, osobito u prekomorske zemlje. Uprkos tomu, kod kuće je još ostalo isuviše radnih ruku, pa zlatarstvo doživljava svoj zenit upravo u razdoblju između dva svjetska rata.

Ocjene o tome, koliko se tada ljudi bavilo ovim zanatom vrlo su različite, ali je sigurno da je od ispiranja zlata u nabrojanim selima živjelo nekoliko stotina obitelji, što nije malo. Dugački navodi da 1936. godine »u samom Donjem Vidovcu imade oko 75 zlatarskih porodica. Naplavljeno zlato potječe od kristalinskih škriļjevaca, kroz koje protječu u gornjem toku Drava i Mura. Zlato se nalazi redovito u novo naplavljenim prudovima.«¹¹ Prema sjećanjima još danas živućih zlatara, godine 1939. bilo je na Dravi kod Donjeg Vidovca usidreno oko 120 zlatarskih čamaca (to znači 240 zlatara!). Kod Donje Dubrave 20, Marije na Muri 5, Podravske Selnice 3 do 5, te Legrada 10 čamaca.¹² Na osnovi kazivanja zlatara Drage Horvata, Drage Lukše i Josipa Šlibara iz Donjeg Vidovca, te otкупljivača zlata Stjepana Kuneja iz Donje Dubrave, Gjerek bilježi da je između dva rata »pored Donjeg Vidovca na Dravi bilo veza-

no po 200 zlatarskih čamaca.«¹³ Eugen Kotzig piše 1939. godine da nabrojanih nekoliko sela šalje na ispiranje zlata 200 do 300 grupa, a svaka grupa ima dva do tri člana.¹⁴

O brojnosti legradskog zlatarstva, evo i autentične izjave jednog od najstarijih tamošnjih ispirača, Ivana Broza: »Nizvodno smo uglavnom odlazili do Crneca, a uzvodno do Kotoribe i Svete Marije. Pred drugi svjetski rat bilo nas je oko »pedesetak tabli« (deski za ispiranje), dakle oko 15 čamaca i stotinjak zlatara. Bila je to prava mala »armija sa Šanca« (dio Legrada). Sjećam se još imena mojih brojnih prijatelja-zlatara, živih ili umrlih, kao što su primjerice Stjepan Stanko, Pavao Granda, Blaž Rumenc, Stjepan Milner, Stjepan Nestić, Đuro Horvat, Franjo Broz, Ivan Broz, Stjepan Broz, Stjepan Pavliček, Mijo Pavliček i drugi. Nekada su i žene išle »metati šodra na velku desku«. Bio je to čemeran, težak život.«¹⁵

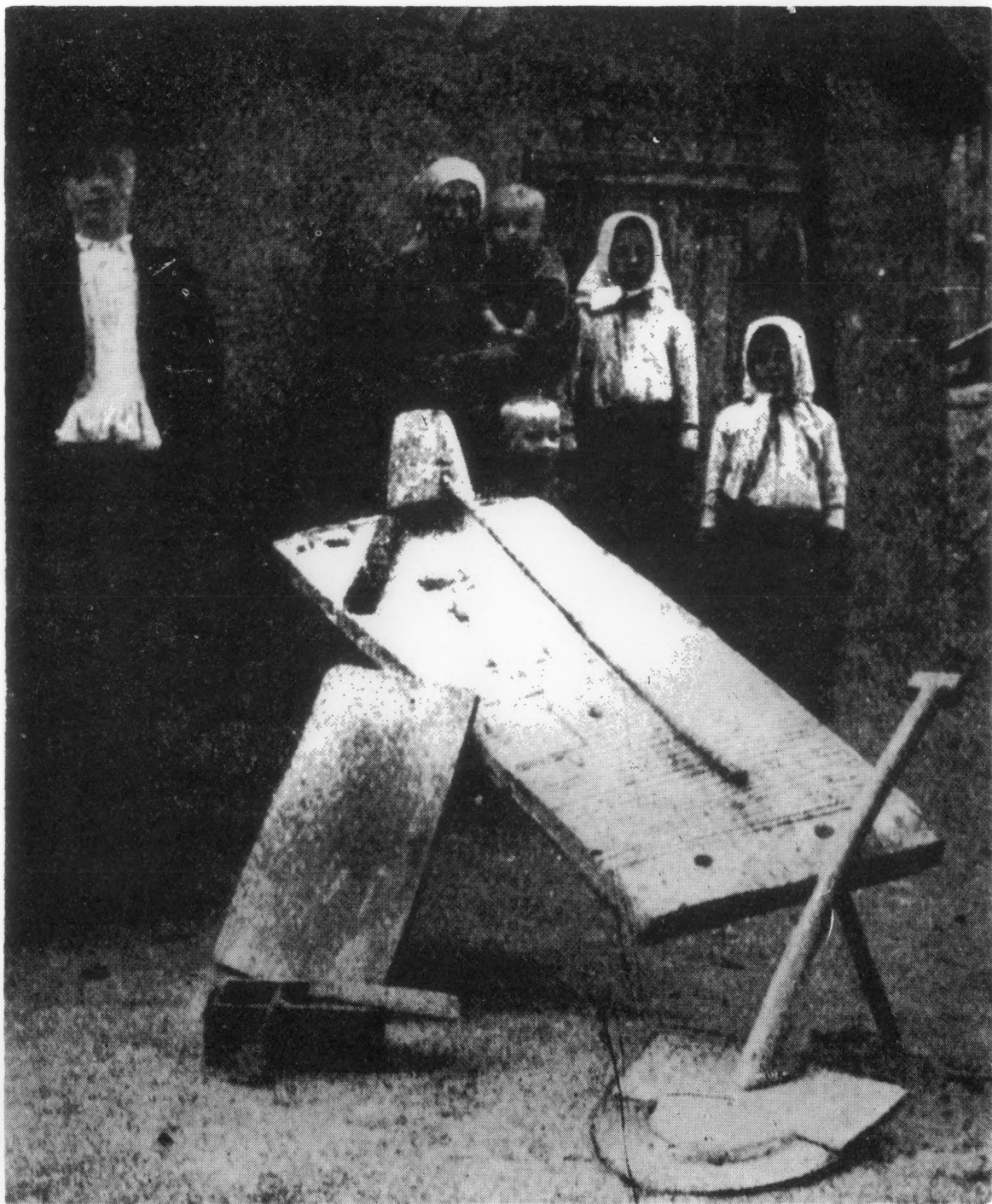
Iz prijeratnog razdoblja (1939.) doista se zanimljivim dojmiljuje opis Eugena Kotziga o navodnoj »zlatnoj groznici« na Dravi. »Nedavno se pronijela vijest da su Mura i Drava doplavile mnogo pijeska, koji sadržava mnogo zlatnih zrna. Navodno se to mjesto nalazi 40 kilometara od Čakovca. Sjeo sam na motorni kotač da se uvjerim u istinitost tih vijesti, koje su pokrenule pravu seobu naroda prema tim rijekama. Već smo kod Donjeg Vidovca sreli grupu zlatara, no većina ih radi na plićinama kod Legrada. Iza legradskog kolodvora (na mađarskoj strani), jedva par koračaja od splavi, koja saobraća na Muri, našli smo grupu od 30 do 40 ispirača zlata, koji su

marljivo radili. Na savjet moga pratioca uputili smo se na obližnje Jakobovo ispituju opranu dasku. pogledali, na svakih 50 do 60 koraka stoje manje grupe zlatara, sagibljaju se, nose pijesak na primitivne daske za ispiranje i pažljivo ispituju opranu dasku. Posao teče tiho, »zlatna groznica« je zavladała svima i važno je samo koliko sjajnih zrnaca se skupilo u zarezima daske.«¹⁶

Međutim, o nekakvoj »zlatnoj groznici« nije moglo biti ni riječi, već se radilo o mukotrpnom poslu. Tâ, najveće zrno zlata koje je ikada isprano na Dravi bilo je veličine zrna hajdinske kaše, a isprao ga je donjovidovečki ispirač Vida Šarkan 1938. godine.¹⁷ To se pamti i bilo je jednom u povijesti. I sam Kotzig na kraju svojeg članka realističnije piše: »Blatni su i prljavi ovi zlatari, jednako sivi kao mutna voda rijeke, koja se tajanstveno valja sipajući zlato i muljevito kamenje obale. Zlato — od kojeg ispiraćima jedva dostaje za koricu kruha.«¹⁸

Naravno, zlatna zrnca nisu mogla mimoći maštu kapitalističkih poduzetnika toga vremena, pa se itekako javno raspravlja da li bi se eventualno isplatilo zlato ispirati na suvremeni, industrijski način. Dapače, jedan takav projekt već je bio i napravljen, a o njemu pišu i koprivničke »Podravske novine« 1928. godine: »Vađenje zlata iz Drave i to na potezu od Legrada do Virovskih konaka, dobio je kao koncesiju posjednik g. Šandor Braun iz Đurđevca, pa je s tim u vezi spomenuto područje Drave pogledalo povjerenstvo: rudarski glavar g. Milić i Klemenčić, banovski savjetnik ing. Španičić i sreski načelnik g. Bagoly.

Jedna zlatarska obitelj iz Donje Dubrave snimljena oko 1930. godine sa zlatarskim alatom

Nađene su obilne zlatonosne naslage, pa je g. Braun odlučio vaditi zlato modernim strojevima, koji bi dnevno vadili barem jedan kilogram zlata. Za ovo poduzeće, prvo ove vrste u našoj zemlji, očekuje se da će g. Braun angažirati samo domaći kapital.¹⁹ Naravno, do ostvarivanja projekta nikad nije došlo, jer se na vrijeme shvatilo da se ispiranje ne bi isplatilo. Ono je bio srazmjerno primamljiv prihod samo za siromašne seljake, a nikako za poduzetnike željne brže zarade.

Nakon rata seljaci su postavili s ispiranjem zlata, iako se iz godine u godinu broj čamaca i zlatara rapidno smanjivao. Gotovo svi zlatari iz priobalnih naselja na sutoku Mure u Dravu bili su poslovno vezani uz novoosnovanu Zlatoispirračku i zemljoradničku zadrugu s. o. j. u Donjem Vidovcu. Ova svojevrsna zadruga u »zlatnom selu«, kako su onda zvali Donji Vidovec, osnovana je 30. VIII 1946. godine, prvi predsjednik bio joj je Franjo Žemljčić, tajnik Matija Kolenić, dok je kasnije knjigovodom više godina bio Drago Lukša.²⁰ Zadruga je djelovala vrlo plodno sve do 1957. godine, kada je praktički prestala postojati. Žarka Kolim 1957. još spominje donjovidovečku zadrugu,²¹ a Gjerek 1956. godine piše da je zadruga imala 114 članova.²² Zadnji aktivni predsjednik zadruge bio je Rudolf Kranjec.

Zlatarstvo na Dravi i Muri danas je praktički potpuno izumrlo, a na prastarim zanat podsjećaju još priče i pokoji sačuvani čamac i alat. Dogodilo se ponekad da nekadašnji stari pajdaši i dravski vukovi, sada pedesetgodišnjaci ili šezdesetgodišnjaci, izađu sa svojim čamcem na kak-

vu produjenu i isperu koji gram zlata. Tek toliko da se sjete nekadašnjeg življenja na Dravi. Takvih povremenih ispirača zlata još se nađe u Donjem Vidovcu, Donjoj Dubravi i Legradu. Mi smo, eto, prilikom demonstracije ispiranja kod Donjeg Vidovca imali vražju sreću: na svega dva kupa (jedno metenje) dobili smo jednu petinu grama zlata, a to, kako rekoše iskusni zlatari, nije nimalo loše!

Ipak, ispiranje zlata moralo je neminovno uzmaknuti pred suvremenim načinom življenja, jer se pribalno stanovništvo zaposlilo u drugim, izdašnjim i laganim zanimanjima. A, kako kažu starine zlatari, i Drava se nekako smirila, ukročena je nasipima i elektranama, pa praktički i nema otkrivanja novih zlatonosnih slojeva.

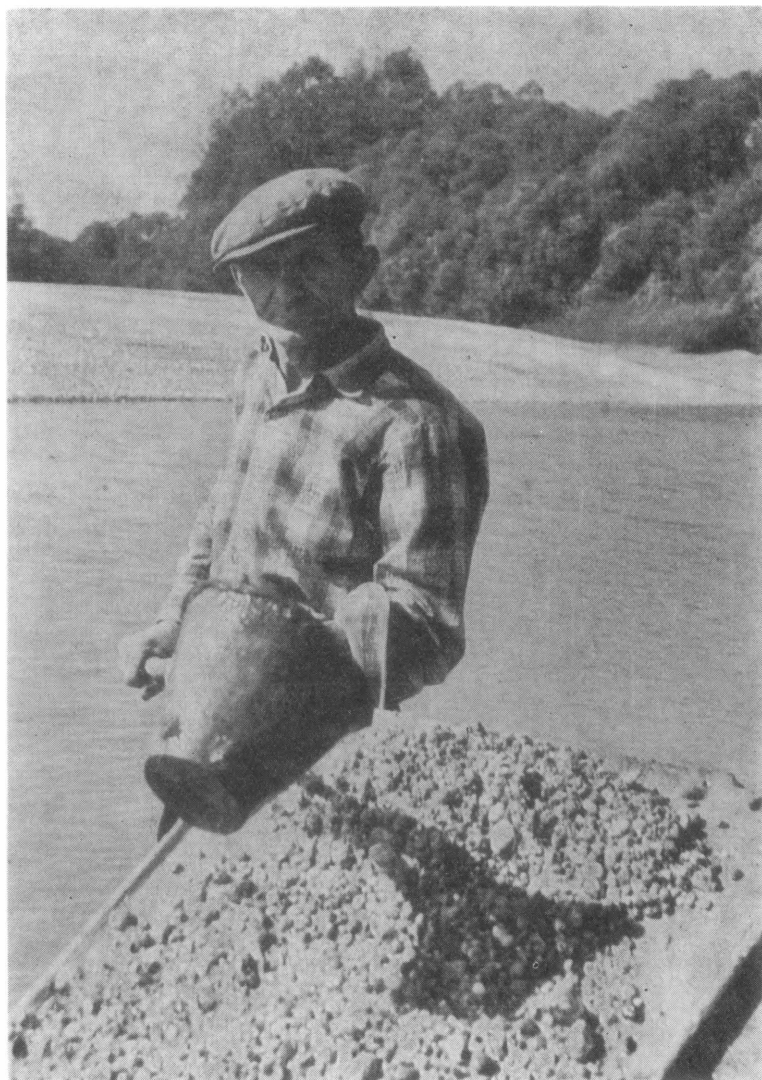
Drava i zlatarstvo inspirirali su i Mihovila Pavleka Miškinu, tog barda podravske književnosti između dva rata, da o prastarom zanatu napiše i slijedeće: »A kad spuzne u korito već lete po njoj u svojim malenim čamcima marljivi zlatari, pregledavaju naplavine ima li u njima zlata. Zsvijetli li im se što god, privežu čamac uz obalu, razapnu male šatore, nastave drvene dvonožne stolice, jedan velikom drvenom lopatom baca šljunak na stol, drugi to polijeva, vodom ispire i tako iskricu po iskricu, mrvicu po mrvicu, sabiru na daščicu zlatni pijesak. Teška je to i naporna služba. Ali život tjera«.²³

I da ovaj kratki nostalgični napis o dravskim ispiračima zlata, tim težacima i dobrim ljudima, završimo stihovima međimurskog narodnog pjesnika Florijana Andrašeca: »Gde

mi bistra Mura teče / sva-kovrsnih rib je puna. / Vu njoj zlatar zlato bere / sim tam vesla svoga čuna.«²⁴

3. DRAVSKO SPLAVARSTVO ILI FLJOJSARSTVO — Zvonimir Bartolić, čakovečki publicist i književnik, o dravskom splavarstvu je, među ostalim, zapisao: »Svoj rast koncem XIX i početkom XX stoljeća Donja Dubrava duguje vrlo živom prometu na rijeci Dravi. Drava je tada bila posuta šajkama i splavima. Tu se obavljalo pretovarivanje i danonoćno, sve dok nije krenuo led, na šajkama i splavima gorjele su vatre. Mokro drvo izvlačilo se na okrvavljenim ramenima iz vode. Postojalo je tada i »kasino« za »bolje« društvo. Livrejirani kočijaši, hintovi, sluge, mnogo gostionica. U središtu Dubrave, na glavnom trgu oko crkve, u to vrijeme sagrađeno je nekoliko zgrada, a na periferiji uz stari dravski rukav, u sjeni šume, nastala je čitava ulica malenih sitnih potleušica, brvnara i krovinjara. Tu se živjelo na Dravi i od Drave. Među čamcima, splavima, ribarskim mrežama vrzmalo se uvijek mnoštvo golišave djece. Činilo se kao da to nije Evropa, već neka istočnjačka mahala. Tako su one zgrade i one romantičarske slikovitosti plamtećih vatri na šajkama i splavima, u ljetnim noćima imale svoj krvavi epilog u bijedi i nemaštini.«²⁵

Splavarstvo je zaista dalo jedan pečat življenju na Dravi, ono je više od stotinu godina živjelo na dravskim bujicama odnoseći tisuće kubika drva i mladost splavara. Transportiranje drva Dravom vrlo je staro, vjerojatno su se tim poslom bavili i stanovnici uz rijeku još prije dolaska

Stjepan Horvat iz Donje Dubrave ispire zlato — snimljeno 1966. godine

Slavena. No, nas ovom prigodom zanima jedino splavarstvo ili, kako ga priobalno stanovništvo zove, fljojsarstvo, koje je bilo suvremenije organizirano kao trgovina drvom velikih razmjera.

Drvo (balvani) spuštено padinama Pohorja i Kobanskog u Dravu slagalo se u posebno građene splavi ili fljojse. Tako, u obliku manjih splavi, putovalo je

do Donje Dubrave, gdje Drava postaje mirnija i šira (kod Legrada dobiva i vode Mure), a tu je bilo i sjedište firme koja je organizirala trgovinu. Kod Donje Dubrave, na Lenti, splavi su se prikupljale, prepravljale u veće plovne jedinice i putovalo se dalje. Zahvaljujući očuvanim računima i sjećanjima splavara, danas znamo da se to drvo transportiralo Dravom

i prodavalo u usputnim mjestima (ponajviše Osijeku), a ponajviše se plovilo dalje Dunavom do kupaca u Novom Sadu, Beogradu, Pančevu, Smederevu — sve do Đerdapa!

Splav ili fljojs je obično bio dug 22, a širok šest metara. Balvani su bili povezani običnim gožvama ili vrbovim šibama, pa je trebalo doista mnogo umješnosti da se on sastavi i ne-

oštećen doplovi do dalekog odredišta. Na splavi se odvijao specifičan život splavara, pun napetosti i stalne borbe s hirovima Drave. Rukovodilac male ekipe (obično tri do pet splavara) bio je kormanoš, ponajčešće najstariji i najiskusniji splavar koji je usmjeravao plovilo maticom (kormanio).

Život splavara bio je vrlo mukotrpan i težak. Fljojsari, ti sinovi brze rijeke, bili su ujedno i fanatici svoga zvanja. Dravu nikad ne bi zvali jednostavnim njezinim imenom, već su uvijek naglašavali »naša Drava«. Splavareva plaća kretala se ovisno od dužine rute Dravom i Dunavom. Primjerice, za splavanje od Donje Dubrave do Vizvara (kod Ferdinandovca) primalo se 100, a do Osijeka 350 starojugoslavenskih dinara, itd. Za uloženi trud i vrijeme, bilo je to svakako vrlo malo, ali drugog zaposlenja nije bilo. Tako se u donjodubravskom radničkom naselju uz Dravu (Prekop) živjelo vrlo bijedno, a dobar dio zarade nosio se u Rusakovu, Robanovu, Vrtarićevu, Markušićevu ili koju drugu seosku kćerku.

— Naš fljojs sretno je prošao sve brzace i sakrite produline Drave i već smo plovili naoko mirnim i širokim Dunavom. Međutim, kada smo bili u blizini Slankamena, vode Dunava iznenadno su se uzburkale od jakog vjetra i oluje, koja je upravo nailazila. Podigli su se veliki valovi i mi smo bili prisiljeni pristati uz obalu. Ali, kormanoš (kormilar) je naredio pokret. vjerujući da je splav dovoljno čvrst da se bori s valovima. Tek što smo se otisnuli od obale, zahvatili su nas valovi i fljojs se ubrzo raspao. Na sreću, cijela posada spasi-

la se plivanjem na obalu. Baš tada transportirali smo na balvanima i nekoliko tonalava, te su se one rasipale po velikoj površini Dunava. Kasnije smo spašavali što se spasiti dalo. Ako me pak pitate za imena splavara, onih pokojnih i onih živih, sjećam se Josipa Misera, Andrije Jančeca, Đure Bogomolca, Đure Kolarića, Stjepana Mikulana, Đure Jakupaka, Stjepana Punčikara, Stjepana Harometa, Antuna Kralja, Stjepana Duhovića, Josipa Topleka, Stjepana Mikulina, Franju Bogomoleca, Ivana Ujlakija i drugih — ispričao mi je jednom prigodom stari dravski vuk i kormanoš Andrija Vugrinčić iz Donje Dubrave.²⁶

Računa se da je obitelj Hirschler, kako se zvala kasnije firma sa trgovinom drvom, došla u Donju Dubravu iz Mađarske početkom XIX stoljeća. Bio je to Henrik Hirschler, koji je obilazio međimurska sela nudeći na prodaju raznu sitnu robu. Svoj trgovački posao integrirao je s poslovima tada poznatog donjodubravskog krznara i trgovca građevinskim drvom Remuža Ujlakija. Tako je 1828. godine nastala firma Ujlaki-Hirschler, koja je kasnije nazvana »Ujlaki-Hirschler i sin« i dala pečat cjelokupnoj povijesti sela i splavarstva na Dravi.²⁷

Firma je počela kupovati drvo u Sloveniji, pa kasnije i u Austriji, spuštati balvane u Dravu i transportirati ga rijekom do Donje Dubrave i dalje do kupaca. Tako je u Donjoj Dubravi već 1834. godine osnovan Ceh splavara i brodara, od kojeg se do danas sačuvao veliki češki vrč.²⁸ Henrikovi nasljednici poput Jakoba, Leopolda, Maksa i Antuna Hirschlera, vrlo su uspješno vodili poslove, osobito na-

kon 1848. godine, kupujući velike komplekse šuma u Sloveniji i Austriji, otvarajući brojna trgovačka predstavništva širom Habsburške monarhije i povećavajući broj splavara i drugog radništva. Od osamdesetih godina dalje, u Donjoj Dubravi borave talijanski graditelji, koji grade desetak izuzetno lijepih i skupih stambenih i drugih zgrada za potrebe firme, na Posrancu kod Drave gradi se i parna pilana, a Hirschleri dobivaju i visoki plemićki naziv — baruni. Novcem se sve može kupiti.²⁹

Izgradnja željeznice 1860. (Budimpešta — Kotoriba — Pragersko) nije umanjila značenje Drave kao transporter drva, već je pospješila razvoj donjodubravске firme. Naime, Hirschleri otvaraju svoje predstavništvo u Budimpešti, a dio balvana ili rezane građe izvađene iz Drave u Donjoj Dubravi voze na seljačkim kolima (foringaši) u bližu Kotoribu i željeznicom odvoze na mađarsko tržište. Dapače, kada je koncem prošlog stoljeća u Donjoj Dubravi izgorjela pilana, gradi se velika parna pilana u Kotoribi, a poslovi se povećavaju.³⁰

Poslovi oko trgovine drvom zaista su cvali, a poduzetni Hirschleri proširivali su poslovanje i na razmjenu druge trgovačke robe i živežnih namirnica. Firma je postala jedna od najpoznatijih u ovom dijelu habsburške monarhije, a njezina predstavništva radila su u gotovo svim ovcim mjestima. Stovarište drva i trgovina građevinskim materijalom donjodubravске firme postojalo je i u Koprivnici. Prema jednom računu iz 1874. godine doznajemo da su Hirschleri napravili posao s gradskom općinom Koprivnica prodajući joj drvo u vrijednosti

A. v. Donjere, 1899. aprila 10.

7. AMI. 1

UJLAKY HIRSCHLER ÉS FIA

(Ispolnjenje svih obaveza prema državi i općini)

J. Hirschler i sin

Hajdika

Priloga računovodstva, iz kojih se vidi da su svi obavezani plaćali sve obaveze prema državi i općini.

Naziv		Broj	Osazog
10004-4-5	barova kosa	10	60 -
1	40' tab. 12'	30	30
1	40'	50	50
1	40' ja 15'	25	25
1	45' - 20' od janga	30	1.05
2	10' du. do 2'	20	40
4	12'	30	1.20
15	40'	15	2.25
40	40'	20	5
2	40'	12	1.24
1	40' ja 15' od janga	5	1.20
1	40'	5	75
1	40' du. do 12'	40	1.2
			12 25.5
1. barova kosa		120	
2. barova kosa		120	270
3. barova kosa		60	297.50
4. barova kosa		60	
5. barova kosa		60	
6. barova kosa		60	
7. barova kosa		60	
8. barova kosa		60	
9. barova kosa		60	
10. barova kosa		60	
11. barova kosa		60	
12. barova kosa		60	
13. barova kosa		60	
14. barova kosa		60	
15. barova kosa		60	
16. barova kosa		60	
17. barova kosa		60	
18. barova kosa		60	
19. barova kosa		60	
20. barova kosa		60	
21. barova kosa		60	
22. barova kosa		60	
23. barova kosa		60	
24. barova kosa		60	
25. barova kosa		60	
26. barova kosa		60	
27. barova kosa		60	
28. barova kosa		60	
29. barova kosa		60	
30. barova kosa		60	
31. barova kosa		60	
32. barova kosa		60	
33. barova kosa		60	
34. barova kosa		60	
35. barova kosa		60	
36. barova kosa		60	
37. barova kosa		60	
38. barova kosa		60	
39. barova kosa		60	
40. barova kosa		60	
41. barova kosa		60	
42. barova kosa		60	
43. barova kosa		60	
44. barova kosa		60	
45. barova kosa		60	
46. barova kosa		60	
47. barova kosa		60	
48. barova kosa		60	
49. barova kosa		60	
50. barova kosa		60	
51. barova kosa		60	
52. barova kosa		60	
53. barova kosa		60	
54. barova kosa		60	
55. barova kosa		60	
56. barova kosa		60	
57. barova kosa		60	
58. barova kosa		60	
59. barova kosa		60	
60. barova kosa		60	
61. barova kosa		60	
62. barova kosa		60	
63. barova kosa		60	
64. barova kosa		60	
65. barova kosa		60	
66. barova kosa		60	
67. barova kosa		60	
68. barova kosa		60	
69. barova kosa		60	
70. barova kosa		60	
71. barova kosa		60	
72. barova kosa		60	
73. barova kosa		60	
74. barova kosa		60	
75. barova kosa		60	
76. barova kosa		60	
77. barova kosa		60	
78. barova kosa		60	
79. barova kosa		60	
80. barova kosa		60	
81. barova kosa		60	
82. barova kosa		60	
83. barova kosa		60	
84. barova kosa		60	
85. barova kosa		60	
86. barova kosa		60	
87. barova kosa		60	
88. barova kosa		60	
89. barova kosa		60	
90. barova kosa		60	
91. barova kosa		60	
92. barova kosa		60	
93. barova kosa		60	
94. barova kosa		60	
95. barova kosa		60	
96. barova kosa		60	
97. barova kosa		60	
98. barova kosa		60	
99. barova kosa		60	
100. barova kosa		60	

Jedan račun firme »Ujlaki-Hirschler i sin« iz 1899. godine

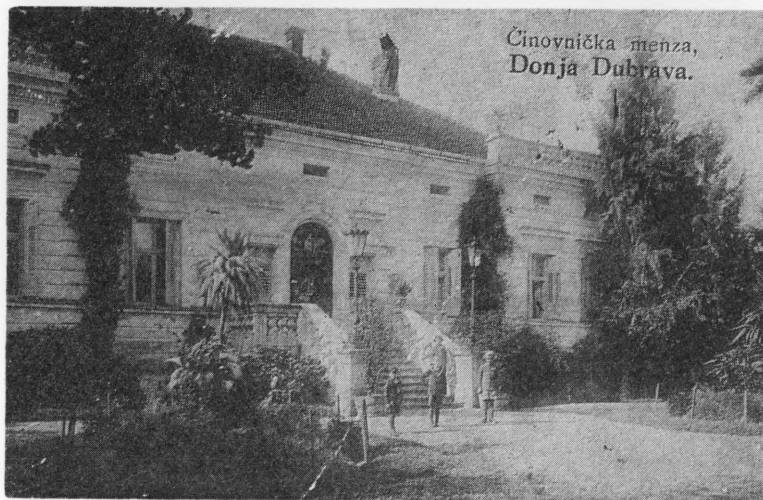
Splav kod Donje Dubrave snimljen oko 1930. godine

Glavna zgrada firme »Ujlaki-Hirschler i sin« snimljena između dva rata (danas zdravstvena stanica i dječji vrtić)

Na idućoj stranici:

U lov, koji je 1905. organizirala donjodubravaska firma, došlo je mnogo poslovnih ljudi i plemića iz Mađarske i Austrije
Detalj iz parne pilane u Kotoribi (srušeno 1945. godine)

od 2.421 forinta i 91 novčića, a kasnije su se ti poslovi u Koprivnici stalno proširivali.³¹

Godine 1908. proslavljena je vrlo svečano 80. obljetnica postojanja firme. Tada je kompanija »Ujlaki-Hirschler i sin« imala tridesetak predstavništava, blizu pet stotina zaposlenih, a tu je bilo i 16 pilana razbacanih po Hrvatskoj, Sloveniji i Austriji (Kotoriba, Bruck am Mur, Dravograd, Kirschbach i drugdje). Ipak, između dva svjetska rata, bogataški sjaj ove firme (Ujlaky-Hirschler und Sohn, Ujlaky-Hirschler es fiá) počinje tamjeti, jer su njezini čla-

novi počeli živjeti raskošnim i raskalašenim životom, degenerirani obiljem. Naravno, povlačenjem novih granica poslije prvog svjetskog rata, uvelike su se pogoršali i uvjeti poslovanja, a napredak cestovnog i željezničkog prometa ugrozio je primat transporta drva rijekom. Tako je 100. obljetnica firme 1928. godine proslavljena prilično blijedo. Godine 1939. Hirschlerov činovnik Eugen Kaufman osniva svoje zasebno poduzeće za trgovinu drvom pod imenom »Borka«, ali je ono propalo već 1943. godine.

Polsije drugog svjetskog rata ova aktivnost više nije

obnovljena (splavarenje onemogućuju i elektrane na Dravi), ali u priobalnim naseljima, a osobito u Donjoj Dubravi još živi uspomena na fljojsare i trgovinu drvom. Tradiciju splavarenja pokušali su obnoviti novinari mariborskog lista »Večer«, koji su 1967., 1968. i 1969. godine organizirali uspješna turistička putovanja Dravom, uglavnom od Maribora do Donje Dubrave, pod nazivom »Rancarija«. Međutim sudionici ovih putovanja plovili su Dravom u čamcima, dok su dva originalna splava načinjena jedino radi atrakcije. Staro splavarstvo zauvijek je nestalo.

Polazak sudionika »Rančarije 69« iz Maribora na put čamcima Dravom do Donje Dubrave

Bilješke ispod teksta

¹ O tehnologiji ispiranja zlata opširnije se piše u slijedećim člancima i radovima: dr Vladimir Blašković: Ispiranje zlata na Dravi, predavanje na Radio-Zagrebu, 13. II 1939. (rukopis kod autora); Kišpatić—Tučan: Slike iz rudarstva, Zagreb 1914.; Dragutin Feletar: Legrad, monografija, Čakovec 1971.; Zarka Kolin: Ispiranje zlata u Međimurju, Radovi Kongresa folklorista Jugoslavije, Varaždin 1957.; Eugen Kotzig: Kako se vadi zlato iz Drave i Mure, Veliki međimurski kalendar, Čako-

vec 1939.; Ivo Gjerek: Međimurski zlatari, Glas Podravine, Koprivnica, 29. XI 1956.; Dragutin Feletar: Iz povijesti Međimurja, Čakovec 1968.; Šimun Vlahov: Međimurjem, Podravinom i kalničkim krajem, Zagreb 1937.; Dragutin Feletar: Zlatonosni šljunci Drave i Mure, Međimurski kalendar, Čakovec 1969.

² Kišpatić—Tučan, o. c., str. 59; Blašković, o. c., str. 1

³ Kolin, o. c., str. 36

⁴ Kolin, o. c., str. 36

⁵ Zlato isprano u Dravi obično je bilo 24-karatno, a ono iz Mure imalo je od 16 do 18 karata. Evo i ne-

kih karakterističnih zlatarskih mjera: z dva kupa žižel je obično jedan groš (deset groša je jedan gram). Postojala je mjera i cent — deset centi jedan groš. Jedna deka je deset grama sirovog (sa živom) ili pet grama pečenog (čistog) zlata. Namestal sem cvancigu — to je 12 groša. Dukat je 2,5 grama zlata, a talir tri grama. Bilo je i drugih mjera, a kao utezi (gvihti) obično su služili na maloj vagici i obični kovani novci, za koje su zlatari točno znali koliko važu.

⁶ Kolin, o. c., str. 19

⁷ Vlahov, o. c., str. 19

⁸ Kolin, o. c., str. 35. Vjerojatno je isti izvor koristio i dr Rudolf Horvat («Povijest Međimurja», Zagreb 1944., str. 145), ali on piše da je odnijeto sve 4 i pol, a ne 41 i pol dukata zlata. Bilo kako bilo, ovaj podatak nedvojbeno dokumentira postojanje zanata ispirača zlata na Dravi u to doba.

⁹ Feletar: Zlatonosni šljunci . . ., o. c., str. 168 i 169

¹⁰ Blašković, o. c., str. 3 i 4.

¹¹ Dr Zvonimir Dugački: Međimurje, Čakovec 1936., str. 31

¹² Prema izjavi Rudolfa Kranjca, Franje Matulina i Mate Kolenića iz Donjeg Vidovca i Stjepana Horvata iz Donje Dubrave.

¹³ Gjerek, o. c., str. 5

¹⁴ Kotzig, o. c., str. 44

¹⁵ Feletar: Legrad, o. c., str. 122

¹⁶ Kotzig, o. c., str. 44

¹⁷ Feletar: Zlatonosni šljunci . . ., o. c., str. 169

¹⁸ Kotzig, o. c., str. 45

¹⁹ Podravske novine, Koprivnica, 28. V 1928.; Dragutin Feletar: Podravina, monografija, Koprivnica 1973., str. 296

²⁰ Mato Kolenić iz Donjeg Vidovca čuva i danas člansku iskaznicu te zadruga, na kojoj, među ostalim, piše da je zadruga osnovana 30. VIII 1946. godine. »Ova iskaznica izdaje se na temelju odobrenja Ministarstva industrije i rudarstva NR Hrvatske broj 6119—R—46 od 24. VII 1946. Iskaznica ujedno služi za nesmetan rad na rijeci Muri i Dravi duž jugoslavensko-madžarske granice od NR Slovenije Murom do ušća i Dravom do mjesta Donji Miholjac. Odobrenje je izdalo Ministarstvo unutrašnjih poslova, pasošna i prijavno-odjavna služba, broj 3375—46 od 25. VII 1946. godine«. Takve iskaznice imali su i drugi ispirača — članovi zadruga.

²¹ Kolin, o. c., str. 36

²² Gjerek, o. c., str. 5

²³ Mihovil Pavlek Miškina: Drava, knjiga I, Koprivnica 1968., str. 288

²⁴ Florijan Andrašec: Međimurske fijeolice, Prelog 1956.

²⁵ Zvonimir Bartolić: Donja Dubrava — u svojoj historiji, legendi i stvarnosti, Međimurje, Čakovec, 29. VII 1964.

²⁶ Dragutin Feletar: Iz povijesti Međimurja, Čakovec 1968., str. 183 i 189

²⁷ Dragutin Safar: O Dobravi i Dobravčanima, rukopis, str. 2

²⁸ Vrc s oznakama ceha nalazi se kod Andrije Čežmešije, električara iz Donje Dubrave, koji ga je našao

na tavanu poznate Vrtarićeve krčme, gdje su inače splavari obično trošili svoj teško zaradeni novac.

²⁹ Safar, o. c., str. 3 i 4. U narodu se priča da su Hirschleri 1878. godine prevarom došli do nasljedca Gašpara Ujlakija, sina njihova kompanjona Remuža Ujlakija. Gaspar je živio u Parizu i bio znameniti krznar na carskom dvoru, te ostavio nasljeđe od čak 70.000 dukata, koje su Hirschleri uspjeli prigrabiti samo za sebe. Bio je to tada velik kapital, koji je bez sumnje pospješio naglo širenje firme potkraj prošlog stoljeća.

³⁰ Dubravska firma upravo zahvaljujući izgradnji pruga otvara svoja predstavništva čak i u Bosni i odande trguje drvom za mađarsko i druga tržišta. Pilana u Kotoribi, u kojoj je u sezoni radilo i do dvije stotine radnika, dignuta je u zrak 1945. godine prilikom povlačenja neprijatelja i nije se više obnovila.

³¹ Historijski arhiv Varaždin, Arhiv gradskog poglavarstva Koprivnica, broj 1894 od 18. VI 1874. godine